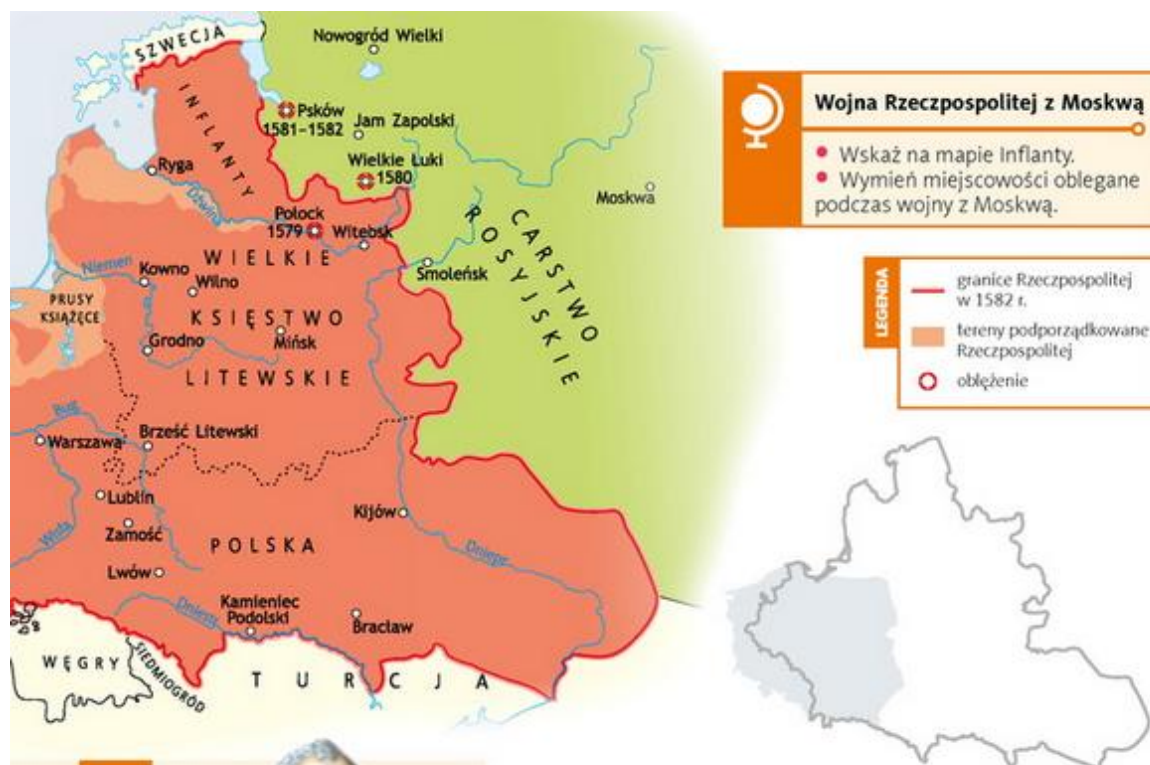

Temat : Postać Jan Zamoyskiego

Podręcznik str. 88

Jan Zamoyski

(ur. 1542, zm. 1605)

Magnat, mąż stanu, wódz, doradca Zygmunta Augusta i Stefana Batorego. Z wykształcenia prawnik, studiował na uniwersytetach w Paryżu, Strasburgu i Padwie. Po śmierci Batorego stanął po stronie wybranego przez szlachtę króla Zygmunta III Wazy i pokonał wojska jego rywala w krwawej bitwie pod Byczyną na Śląsku (1588). Portret z początku XVII w.

* **rozejm** – zawieszenie broni, przerwanie działań wojennych

Wódz i mąż stanu

Doradcą oraz najbliższym współpracownikiem Stefana Batorego był **Jan Zamoyski**. Król powierzył mu dwa bardzo ważne urzędy: kanclerza koronnego i hetmana wielkiego koronnego. Jako kanclerz Zamoyski kierował polityką zagraniczną państwa oraz pilnował, by monarcha przestrzegał polskiego prawa. Jako hetman wielki koronny był najwyższym po królu dowódcą polskiej armii.

Podczas wojny z Moskwą Zamoyski zdobył dwie twierdze, a potem dowodził pięciomiesięcznym oblężeniem miasta Pskowa (1581–1582). Prowadził je w warunkach srogiej rosyjskiej zimy (mróz chwycił już pod koniec września). Polacy nie zdobyli Pskowa – w połowie stycznia 1582 r. zawarli z Moskwą rozejm*, który przerwał wojnę.

Jan Zamoyski dbał o swoją karierę, lecz troszczył się także o państwo. Był mężem stanu, tzn. wybitnym politykiem. Król zlecał mu ważne sprawy państwowe, gdyż wiedział, że kanclerz dobrze je załatwi.

Zamość

W 1580 r. Jan Zamoyski założył miasto, które od swego nazwiska nazwał Zamościem. Autorem projektu Zamościa był włoski architekt. Miasto uchodzi za perłę XVI-wiecznej architektury.

Plan Zamościa z 1617 r. Miasto było niewielkie, lecz otoczone potężnymi murami obronnymi.

Brama miejska

Rynek

Kolegiata

Pałac Zamoyskich

Ratusz

Kolegiata, czyli kościół.

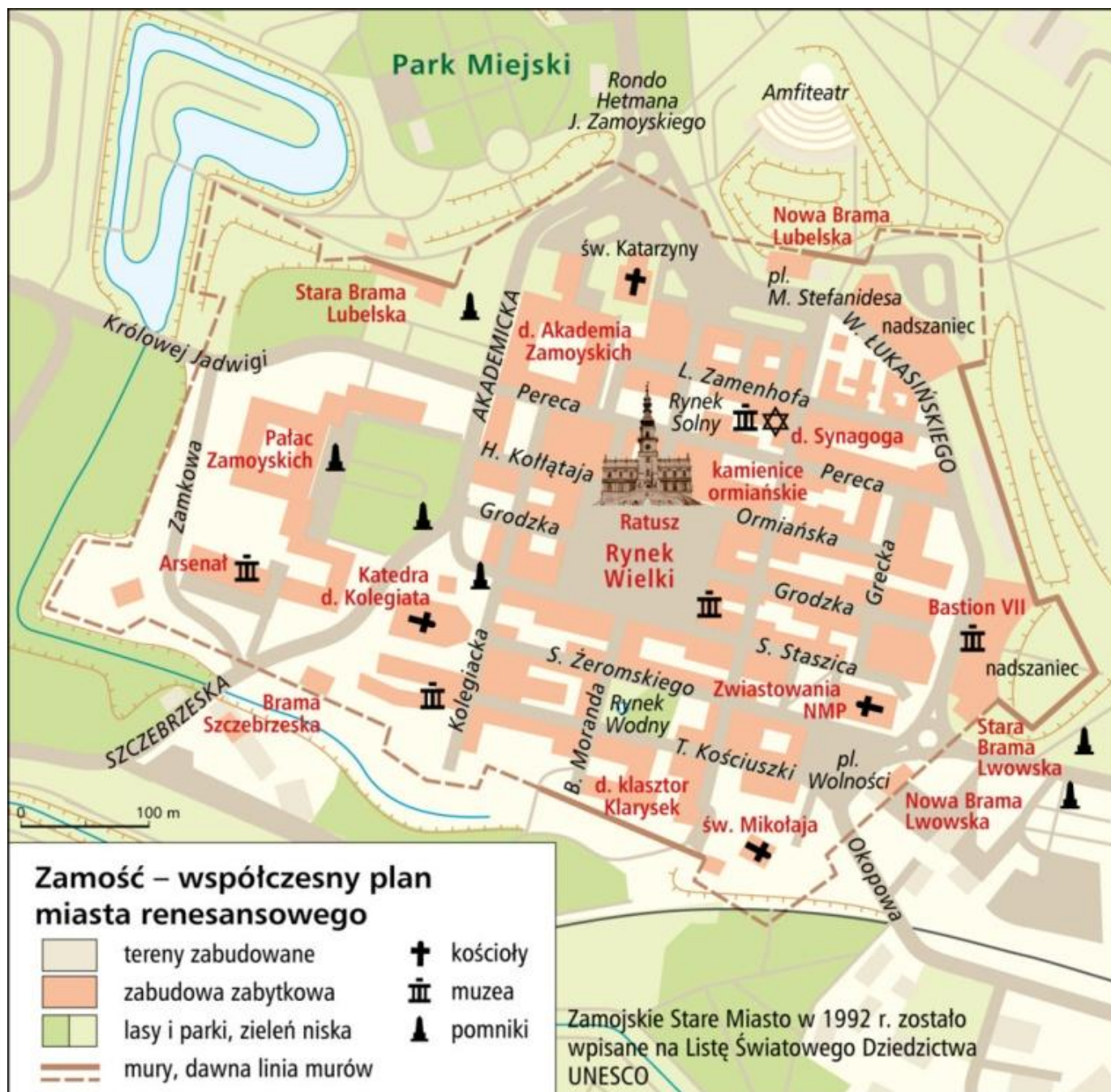
Akademia Zamojska. Była to wyższa uczelnia założona przez Jana Zamoyskiego. Widoczny na zdjęciu budynek Akademii powstał kilkadziesiąt lat po śmierci Zamoyskiego, dlatego nie ma go na planie.

Rynek, o wymiarach 100 x 100 metrów, uchodził za jeden z najpiękniejszych placów Europy. Budynek z wieżą to Ratusz.

- Kto i kiedy założył Zamość?
- Wymień główne budowle miasta.

Film o Janie Zamoyskim

<https://www.youtube.com/watch?v=UOIFfCJXSBM>

Młodość i nauka

Jan Sarius Zamoyski urodził się 19 marca 1542 r. na zamku w Skokówce. W swej rodzinnej wsi przeżył tylko lata najmłodsze, potem wyjechał do Krasnegostawu, na nauki do szkoły katedralnej. Jako trzynastoletni chłopiec, za sprawą ojca wyruszył na 4 lata do Paryża, gdzie żądnym wiedzy uczęszczał na wykłady do Sorbony i Kolegium Królewskiego. Później studiował także w Strasburgu i w Padwie, gdzie w 1561 r. został reprezentantem Polaków we władzach uczelni. Przedmiotem jego zainteresowań było przede wszystkim prawo. 4 sierpnia 1563 r. Zamoyski został rektorem uniwersytetu prawników w Padwie, w tym czasie wykazał się dużą ambicją, przedsiębiorczością i umiejętnością zjednywania sobie ludzi.

Dwór Królewski

Po powrocie z Włoch Zamoyski szybko znalazł się w Krakowie, na dworze królewskim jako sekretarz Zygmunta Augusta – redagował listy i pisma władcy, uczestniczył w obradach senatu, miał kontakty z posłami na sejm. W tym czasie załatwiał także wiele trudnych czy drażliwych spraw króla, jak usuwanie magnatów z dóbr królewskich, porządkowanie archiwum skarbu koronnego. Za sumienne wykonywanie swych obowiązków Zamoyski otrzymywał od króla kolejne majątki ziemskie.

W 1571 r. sekretarz ożenił się ze szlachcianką Anną Ossolińską, jednak zmarła ona po roku małżeństwa, nie dając mężowi potomka.

Elekcja viritim

Po bezpotomnej śmierci Zygmunta Augusta w lipcu 1572 r., który był ostatnim Jagiellonem, Jan Zamoyski przejął sytuację rozchwianej Rzeczypospolitej postanowił działać. Wspólnie ze szlachtą wysunął koncepcję elekcji viritim, czyli wyboru króla przez całą szlachtę. Pod naciskiem sejm przyjął zasady wolnej elekcji, a Zamoyski stał się przywódcą szlachty, a zarazem aktywnym politykiem wpływającym na losy narodu.

Po krótkim panowaniu Henryka Walezego królem został Stefan Batory, który uczynił Zamoyskiego podkanclerzem koronnym i swym doradcą, hojnie nagradzając jego pracowitość i poświęcenie.

Bliska współpraca z Batorym

Batory, jako król miał bardzo śmiałe plany, a Zamoyski pomagał mu w ich realizacji, robiąc błyskotliwą karierę u boku władcy. W 1577 r poślubił 17-letnią księżniczkę Krystynę z rodziny Radziwiłłów, a 1 marca 1578 r został kanclerzem wielkim koronnym. Wkrótce stał się potężnym magnatem, zmieniając swe poglądy polityczne w kierunku silnej władzy monarszej. Rozpoczął naukę sztuki wojennej, a od 1579 r uczestniczył w wojnie z Moskwą walcząc przeciwko carowi Iwanowi Groźnemu.

W kwietniu 1580 r Jan Zamoyski podpisał akt erekcyjny Zamościa, stając się w ten sposób założycielem „miasta idealnego” budowanego przez włoskiego architekta, a 9 lat później ze swych dóbr utworzył Ordynację Zamojską. 11 sierpnia 1581 r król mianował kanclerza hetmanem wielkim koronnym, który po zwycięskiej wojnie z Moskwą doprowadził do traktatu pokojowego zyskując Inflanty i ziemię połocką.

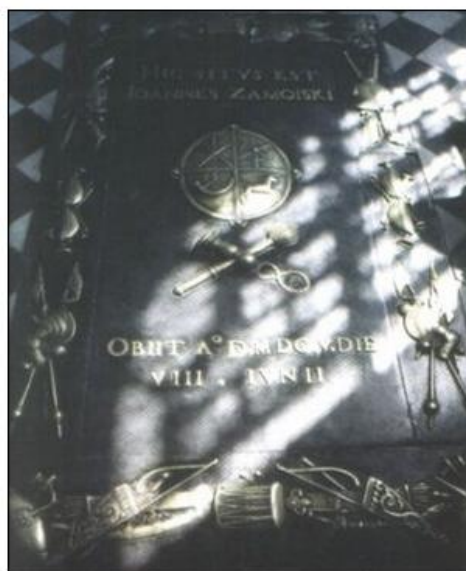
W r 1583 Zamoyski ożenił się z młodziutką, 14-letnią bratanicą króla – Gryzeldą Batorówną (Krystyna zmarła w 1580 r). Nowa żona dała hetmanowi dwie córki – Annę i Zofię, ale sama przy porodzie zmarła, a i córki szybko zmarły.

Niema zmore

W grudniu 1586 r umarł przedwcześnie Stefan Batory. Nowym królem miał zostać młody królewicz szwedzki Zygmunt Waza (popierany przez Zamoyskiego), jednak prawa do tronu polskiego rościł sobie popierany przez wrogów hetmana austriacki arcyksiążę Maksymilian Habsburg, który szturmem chciał zdobyć Kraków i koronę. Zamoyski odparł jednak jego wojska, a ostatecznie zwyciężył armię Maksymiliana 24 stycznia 1588 r pod Byczyną, a samego arcyksięcia wziął do niewoli.

Królem został Zygmunt III Waza, jednak jego stosunki z Zamoyskim nie układały się dobrze, znane jest powiedzenie hetmana „Jaką żeście nam niemą zmore ze Szwecji przewieźli!”. Miał on nadzieję, iż Zygmunt będzie narzędziem w jego rękach – tak się jednak nie stało i czasy dominacji Zamoyskiego zakończyły się. Nadal jednak pozostawał dowódcą wojsk. Ruszył nad Dunaj, gdzie Księstwom naddunajskim narzucił zwierzchnictwo RP, a w 1595 r pod Cecorą odparł armię turecko-tatarską.

W 1592 r Zamoyski ożenił się po raz czwarty, z Barbarą Tarnowską, która przeżyła go o 5 lat dając mu syna – Tomasza (późniejszy wielki kanclerz koronny, II ordynat Ordynacji Zamojskiej). W latach 1601-02 hetman dowodził wyprawie przeciw Szwedom w Inflantach.

Kanclerz wielki koronny – urzędnik kierujący [kancelarią królewską Korony Królestwa Polskiego](#) i odpowiadający za politykę zagraniczną Królestwa Polskiego.

Hetman wielki koronny – z urzędu [minister Korony Królestwa Polskiego](#). Dowódca [wojsk zaciężnych](#), potem [komputowych](#) koronnych, czyli [armii polskiej](#).

1. Wpisz w wyznaczonych miejscach pod ilustracjami:

- Jan Zamoyski XVI/XVII w.
- Stefan Batory XVI w.

Domena publiczna

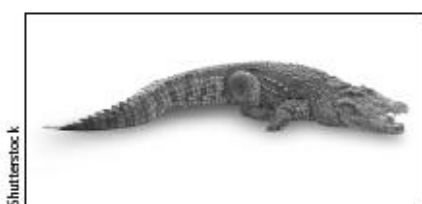

Agencja B&B W

.....

.....

2. Rozwiąż rebus. Podpisz ilustracje, a następnie skreśl i wymień wskazane litery.

Shutterstock

OKODY = Ó

Shutterstock

IE = OL

Wpisz rozwiązanie rebusu i skreśl postać, która nie pasuje:

Jan Zamoyski / Stefan Batory –

Shutterstock

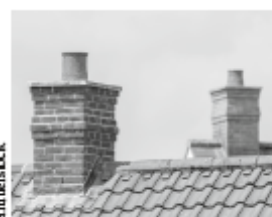
Ł = T

Shutterstock

Ŧ CER = WIEL

Shutterstock

MI = RON

Wpisz rozwiązanie rebusu i skreśl postać, która nie pasuje:

Jan Zamoyski / Stefan Batory –

3. Skreśl błędną informację

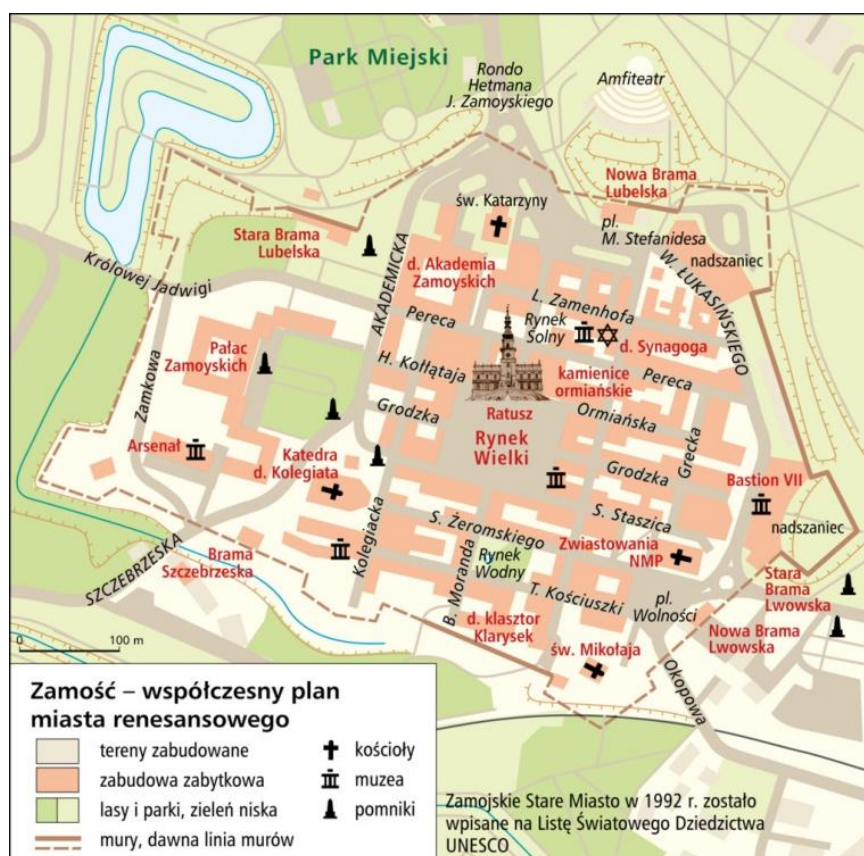
Jan Zamoyski w 1580 r. założył miasto Zamość / Lublin.

Stefan Batory odzyskał / utracił Inflanty.

4. Na mapie Polski znajdź i zaznacz miasto Zamość

5. Na podstawie ilustracji i tekstu w podręczniku na str. 89 zaznacz na planie miasta Zamościa najważniejsze zabytki: Ratusz, Pałac Zamoyskich, Katedra Kolegiata, Akademia Zamoyskich, Synagoga, Kamienice Ormiańskie.

5. Wykonaj ćw.2 str. 47 w zeszycie ćwiczeń